Заняття 5

ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ З ОБСЛУГОВУВАННЯ ПЛАТІЖНОГО ОБОРОТУ

5.1. План практичного заняття

1. Сутність безготівкових розрахунків та загальні правила їх організації
2. Порядок відкриття, ведення та закриття рахунків клієнтів банку
3. Порядок виконання банками кредитового переказу коштів
4. Порядок виконання надавачами платіжних послуг дебетового переказу коштів

5.2. Термінологічний словник

Банки-кореспонденти – банки, які встановили між собою кореспондентські відносини з відкриттям кореспондентського рахунку.

Банківський автомат самообслуговування – програмно-технічний комплекс, що надає можливість держателю спеціального платіжного засобу здійснити самообслуговування за операціями одержання грошей у готівковій формі, внесення їх для зарахування на відповідні рахунки, одержання інформації щодо стану рахунків, а також виконати інші операції згідно з функціональними можливостями цього комплексу.

Внутрішньодержавна платіжна система – платіжна система, в якій платіжна організація є резидентом та яка здійснює свою діяльність і забезпечує проведення переказу грошей виключно в межах України.

Дата валютування – зазначена платником у розрахунковому документі або в документі на переказ готівки дата, починаючи з якої гроші, переказані платником отримувачу, переходять у власність отримувача. До настання дати валютування сума переказу обліковується в обслуговуючих отримувача банку або в установі – членів платіжної системи.

Держатель спеціального платіжного засобу – фізична особа, яка на законних підставах використовує спеціальний платіжний засіб для ініціювання переказу грошей з відповідного рахунку в банку або здійснює інші операції із застосуванням зазначеного спеціального платіжного засобу.

Документ за операцією із застосуванням спеціальних платіжних засобів – документ, що підтверджує виконання операції із використанням спеціального платіжного засобу, на підставі якого формуються відповідні документи на переказ чи зараховуються гроші на рахунки.

Документ на переказ – електронний або паперовий документ, що використовується банками, їх клієнтами, кліринговими, еквайринговими установами або іншими установами – членами платіжної системи для передачі доручень на переказ грошей.

Документ на переказ готівки – документ на переказ, що використовується платником для ініціювання переказу грошей у готівковій формі.

Електронний документ – документ, інформація в якому представлена у формі електронних даних, включаючи відповідні реквізити документа, в тому числі і

електронний цифровий підпис, який може бути сформований, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму чи на папері.

Електронний розрахунковий документ – документ на переказ, сформований банком на підставі розрахункових документів банку, клієнтів, документів на переказ готівки, доручень на договірне списання, та представлений у формі електронних даних, що включають відповідні реквізити документа, у тому числі й електронний цифровий підпис.

Електронний цифровий підпис – сукупність даних, отримана за допомогою криптографічного перетворення вмісту електронного документа, яка дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати особу, яка його підписала.

Електронні міжбанківські розрахунки – міжбанківські розрахунки із застосуванням електронних засобів приймання, оброблення, передавання та захисту інформації про рух коштів.

Кліринг – механізм, що включає збирання, сортування, реконсиляцію та проведення взаємозаліку зустрічних вимог учасників платіжної системи, а також обчислення за кожним із них сумарного сальдо за визначений період часу між загальними обсягами вимог та зобов'язань.

Ініціатор – особа, яка на законних підставах ініціює переказ грошей шляхом формування та подання відповідного документа на переказ або використання спеціального платіжного засобу.

Консолідований кореспондентський рахунок – об'єднання коштів банку та його філій (або певної кількості філій) на кореспондентському рахунку, відкритому в територіальному управлінні НБУ, з метою роботи банку (філії) в СЕП за відповідною моделлю обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку.

Кореспондентський рахунок – рахунок, який відкривається банку (філії) для обліку коштів та проведення розрахунків, що їх виконує один банк за дорученням і на кошти іншого банку, на підставі укладеного договору. Під терміном "кореспондентський рахунок" розуміються також рахунки органів Державного казначейства України.

Кореспондентський рахунок ЛОРО – кореспондентський рахунок, який відкриває банк банку-кореспонденту та за яким банк здійснює операції списання і зарахування коштів згідно з чинним законодавством України та укладеним договором. У банку-кореспонденті цей рахунок є *кореспондентським рахунком НОСТРО*.

Кореспондентські відносини з відкриттям кореспондентського рахунку – договірні відносини між банками, метою яких є здійснення платежів, розрахунків та надання інших банківських послуг за взаємними дорученнями.

Міжбанківський розрахунковий документ – документ на переказ, сформований банком на підставі поданих клієнтами розрахункових документів, документів на переказ готівки, а також доручень на договірне списання, передбачених в договорах, укладених між клієнтами та обслуговуючими їх банками.

Міжбанківські розрахунки – безготівкові розрахунки між банками, що обумовлені виконанням платежів клієнтів або власними зобов'язаннями одного банку перед іншим.

Міжнародна платіжна система – платіжна система, в якій платіжна організація може бути як резидентом, так і нерезидентом, і, яка здійснює свою діяльність на

території двох і більше країн і забезпечує проведення переказу грошей з однієї країни в іншу.

Модель обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку в СЕП – сукупність механізмів і правил роботи СЕП, банку та його філій, згідно з якими здійснюються міжбанківські розрахунки за консолідованим кореспондентським рахунком через СЕП.

Неналежний отримувач – особа, яка не має законних підстав на отримання від платника суми переказу, що внаслідок помилкового переказу надійшла на її рахунок або була сплачена їй у готівковій формі.

Неналежний платник – особа, з рахунка якої помилково переказана сума грошей.

Неналежний стягувач – особа, що не має визначених чинним законодавством підстав на ініціювання переказу грошей з рахунка платника.

Неплатоспроможність – нездатність учасника платіжної системи в строк, встановлений договором або визначений законодавством України, в повному обсязі виконати свої зобов'язання щодо переказу грошей.

Операційний день – частина робочого дня банку або іншої установи – члена платіжної системи, протягом якої приймаються від клієнтів документи на переказ і документи на відкликання та можна, за наявності технічної можливості здійснити їх обробку, передачу та виконання. Тривалість операційного дня встановлюється банком або іншою установою – членом платіжної системи самостійно та закріплюється в їх внутрішніх нормативних актах.

Операційний час – частина операційного дня банку або іншої установи – члена платіжної системи, протягом якої приймаються документи на переказ і документи на відкликання, що мають бути оброблені, передані та виконані цим банком протягом цього ж робочого дня. Тривалість операційного часу встановлюється банком або іншою установою – членом платіжної системи самостійно та закріплюється в їх внутрішніх нормативних актах.

Отримувач – особа, на рахунок якої зараховується сума переказу або, яка отримує суму переказу у готівковій формі.

Переказ грошей – рух певної суми грошей з метою її зарахування на рахунок отримувача або видачі йому у готівковій формі. Ініціатор та отримувач можуть бути однією і тією ж особою.

Платіжна вимога – розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача або при договірному списанні отримувача до обслуговуючого платника банку здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми грошей з рахунку платника на рахунок отримувача.

Платіжна вимога-доручення – розрахунковий документ, що містить вимогу отримувача безпосередньо до платника сплатити суму грошей та доручення платника банку, що його обслуговує, здійснити переказ визначеної платником суми грошей зі свого рахунка на рахунок отримувача.

Платіжне доручення – розрахунковий документ, який містить доручення платника банку або іншій установі – члену платіжної системи, що його обслуговує, здійснити переказ визначеної в ньому суми грошей зі свого рахунка на рахунок отримувача.

Платіжний інструмент – засіб певної форми на паперовому, електронному чи іншому виді носія інформації, використання якого ініціює переказ грошей з відповідного рахунка платника. До платіжних інструментів відносяться документи на переказ та спеціальні платіжні засоби.

Платник – особа, з рахунка якої ініціюється переказ грошей або яка, ініціює переказ шляхом внесення до банку або іншої установи – члена платіжної системи документа на переказ готівки разом із відповідною сумою грошей.

Помилковий переказ – рух певної суми грошей, внаслідок якого з вини банку або іншого суб'єкта переказу, відбувається її списання з рахунку неналежного платника та/або зарахування на рахунок неналежного отримувача чи видача йому цієї суми у готівковій формі.

Розрахункова палата – структурний підрозділ територіального управління НБУ, який обслуговує в СЕП банки відповідного банківського (віртуального банківського) регіону.

Розрахунковий банк – уповноважений платіжною організацією відповідної платіжної системи банк, що відкриває рахунки членам платіжної системи та бере участь у проведенні взаєморозрахунків між ними.

Розрахунковий документ – документ на переказ грошей, що використовується для ініціювання переказу з рахунка платника на рахунок отримувача.

Розрахунковий чек – паперовий розрахунковий документ, що містить нічим не обумовлене розпорядження платника банку, що його обслуговує, провести переказ суми грошей на користь визначеного в ньому отримувача.

Розрахунково-касове обслуговування – послуги, що надаються банком клієнту на підставі відповідного договору, укладеного між ними, які пов'язані із переказом грошей з рахунка (на рахунок) цього клієнта, видачею йому грошей у готівковій формі, а також здійсненням інших операцій, передбачених договорами.

Розрахункові банківські операції – рух грошей на банківських рахунках, здійснюваний згідно з розпорядженнями клієнтів або в результаті дій, які в рамках закону призвели до зміни права власності на активи.

Система електронних платежів НБУ (СЕП) – загальнодержавна платіжна система, що забезпечує здійснення розрахунків між банківськими установами, органами державного казначейства на території України із застосуванням електронних засобів приймання, оброблення, передавання та захисту інформації.

Списання договірне – списання грошей, що здійснюється банком на підставі доручення його клієнта і в порядку, передбаченому в укладеному ними договорі.

Списання примусове – списання грошей, що здійснюється стягувачем без згоди платника на підставі встановлених законом виконавчих документів у випадках, передбачених законом.

Стягувач – особа, яка може бути ініціатором переказу грошей з рахунка платника на підставі виконавчих документів, визначених законом.

Сума переказу – гроші, відповідна сума яких внаслідок переказу має бути зарахована на рахунок отримувача або видана йому у готівковій формі.

Учасник платіжної системи – юридична або фізична особа – суб'єкт відносин, який виникає при проведенні переказу грошей, ініційованого за допомогою платіжного інструмента цієї платіжної системи.

Функції *розрахункового банку* виконує НБУ або банк, який має відповідну ліцензію НБУ.

Член платіжної системи – юридична особа, яка на підставі належним чином оформленого права, надає послуги учасникам платіжної системи щодо проведення переказу за допомогою цієї платіжної системи та відповідно до законодавства України має право надавати такі послуги в межах України.

Шифрування – перетворення електронного документа із застосуванням криптографічних методів з метою захисту його змісту.

5.3. Навчальні завдання

5.3.1. Ситуаційні завдання

Ситуаційне завдання 1: Використання особистого рахунку фізичної особи для підприємницької діяльності

Ситуація: Фізична особа-підприємець (ФОП) Сидоренко О. М., який має поточний рахунок фізичної особи для власних потреб у банку, отримав на цей рахунок оплату від ТОВ «Вектор» у сумі 150 000 грн за надані консультаційні послуги в межах своєї підприємницької діяльності. Обслуговуючий банк під час фінансового моніторингу виявив характер платежу, зупинив видаткові операції за цією сумою та повідомив ФОП про порушення нормативних вимог, вимагаючи відкрити окремий рахунок для підприємницької діяльності та перерахувати кошти туди. Клієнт оскаржує дії банку, стверджуючи, що кошти належать йому як фізичній особі і він має право отримувати їх на будь-який власний рахунок.

Питання:

1. Чи правомірні вимоги банку?
2. Які норми Інструкції № 162 регулюють розмежування особистих рахунків фізичних осіб та рахунків для здійснення підприємницької діяльності?
3. Як мають діяти банк та ФОП у цій ситуації?

Ситуаційне завдання 2: Відкриття та розпорядження рахунком неповнолітньою особі (15 років)

Ситуація: 15-річний студент коледжу Іван (неповнолітня особа віком від 14 до 18 років) самостійно звернувся до банку для відкриття поточного рахунку, щоб отримувати на нього стипендію, а також кошти, які йому планує перераховувати дядько як матеріальну допомогу. Наступного дня до банку звернувся батько Івана з вимогою надати йому повний доступ до розпорядження коштами на цьому рахунку та заблокувати можливість Івану самостійно знімати стипендію без письмового дозволу батьків.

Питання:

1. Який порядок відкриття рахунку неповнолітній особі віком від 14 до 18 років установлений Інструкцією № 162?

2. Хто і за яких умов має право розпоряджатися коштами (стипендією та переказами від дядька) на цьому рахунку?

3. Чи має банк задовольнити вимогу батька?

Ситуаційне завдання 3: Завершення ліквідації юридичної особи за наявності арешту коштів на рахунку

Ситуація: Ліквідатор ТОВ «Альфа» звернувся до банку із заявою про закриття поточного рахунку компанії у зв'язку з завершенням ліквідаційної процедури та подав затверджений ліквідаційний баланс. На рахунку обліковується залишок коштів у сумі 40 000 грн. Однак на ці кошти раніше було накладено арешт постановою державного виконавця за виконавчим провадженням на суму 90 000 грн. Ліквідатор вимагає закрити рахунок і видати йому залишок коштів готівкою для розрахунку із засновниками, стверджуючи, що прийняття рішення про ліквідацію юридичної особи скасовує всі наявні арешти.

Питання:

1. Чи має право банк закрити рахунок ТОВ «Альфа» та видати кошти ліквідатору (чи засновникам) за наявності чинного арешту?

2. Який порядок дій банку та ліквідатора встановлено нормами Інструкцій № 162 та № 163 у разі закриття рахунків та наявності арештованих коштів?

Ситуаційне завдання 4: Помилка в коді отримувача та процедура рахунку «до з'ясування»

Ситуація: ТОВ «Будпостач» подало до банку «А» (надавача послуг платника) платіжну інструкцію на переказування 250 000 грн на користь ТОВ «Магістраль». У платіжній інструкції було правильно вказано номер рахунку отримувача в форматі IBAN у банку «Б», але в реквізиті «Код отримувача» через помилку бухгалтера зазначено код ЄДРПОУ іншої підприємницької структури. Банк «Б» (надавач послуг отримувача) при зарахуванні коштів виявив невідповідність між кодом ЄДРПОУ та номером рахунку.

Питання:

1. Які обов'язки покладаються на банк отримувача (банк «Б») згідно з Інструкцією № 163 у разі виявлення такої невідповідності?

2. На який строк кошти можуть бути зараховані на рахунок «до з'ясування»?

3. Які дії вчиняє банк «Б», якщо уточнена інформація від банку «А» не надійде у встановлений строк?

Ситуаційне завдання 5: Відкликання платіжної інструкції з датою валютування

Ситуація: 10 жовтня о 10:00 підприємство ПрАТ «Прогрес» через систему дистанційного обслуговування надіслало до банку платіжну інструкцію на суму 600 000 грн для оплати обладнання постачальнику із зазначенням **дати валютування — 16 жовтня**. Однак 13 жовтня виявилося, що постачальник грубо порушив умови договору, і 14 жовтня ПрАТ «Прогрес» надіслало до банку розпорядження про відкликання цієї платіжної інструкції. Операціоніст банку відмовив у прийнятті розпорядження про відкликання, мотивуючи тим, що платіжна інструкція вже прийнята банком до виконання 10 жовтня і скасуванню не підлягає.

Питання:

1. Чи правомірні дії операціоніста банку?

2. Які правила застосування дати валютування та відкликання платіжних інструкцій встановлені Інструкцією № 163?

3. До якого моменту платник має право відкликати платіжну інструкцію та свою згоду на платіжну операцію?

Ситуаційне завдання 6: Примусове списання коштів за умови їх недостатності на рахунку

Ситуація: До банку 14 жовтня протягом операційного часу надійшла платіжна інструкція від приватного виконавця про примусове списання коштів з рахунку ТОВ «Юпітер» на суму 400 000 грн на підставі виконавчого документа. На момент фіксування документа в операційно-обліковій системі банку залишок коштів на поточному рахунку ТОВ «Юпітер» становив 150 000 грн. Увечері того ж дня ТОВ «Юпітер» надіслало через Клієнт-Банк власну платіжну інструкцію на виплату фінансової допомоги іншому підприємству в сумі 100 000 грн.

Питання:

1. Як зобов'язаний діяти банк у цій ситуації згідно з вимогами Інструкції № 163?

2. Чи має банк право виконати платіжну інструкцію самого платника (ТОВ «Юпітер») на 100 000 грн?

3. Який порядок виконання платіжної інструкції стягувача встановлено за умови недостатності коштів на рахунку платника?

5.3.2.Тестові завдання:

1.	Скільки рахунків в банках може мати підприємство?	а) два валютних і два в національній валюті; б) два валютних і один в національній валюті; в) один валютний і один в національній валюті; г) необмежену кількість; д) правильна відповідь відсутня.
2.	Безготівкові розрахунки – це	а) система для виконання платіжних операцій із формальними та стандартизованими домовленостями і загальними правилами щодо процесингу, клірингу та/або виконання розрахунків між учасниками платіжної системи; б) механізм, що включає збирання, сортування, реконсиляцію та проведення взаємозаліку зустрічних вимог учасників платіжної системи, а також обчислення за кожним із них сумарного сальдо за визначений період часу між загальними обсягами вимог та зобов'язань; в) перерахування коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, внесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів; г) єдиний набір правил, стандартів та/або процедур, що розроблені та використовуються для виконання платіжних операцій (у тому числі в платіжній системі) і визначають порядок ініціювання, виконання та завершення платіжних операцій, платіжні інструменти, що

		використовуються для виконання платіжних операцій, порядок їх емісії та еквайрингу; д) надавачі платіжних послуг, платіжні системи, технологічні оператори платіжних послуг та відносини між ними під час виконання платіжних операцій.
3.	Яке тлумачення відноситься до «платіжної системи» ?	а) система для виконання платіжних операцій із формальними та стандартизованими домовленостями і загальними правилами щодо процесингу, клірингу та/або виконання розрахунків між учасниками платіжної системи; б) механізм, що включає збирання, сортування, реконсиляцію та проведення взаємозаліку зустрічних вимог учасників платіжної системи, а також обчислення за кожним із них сумарного сальдо за визначений період часу між загальними обсягами вимог та зобов'язань; в) перерахування коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, внесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів; г) єдиний набір правил, стандартів та/або процедур, що розроблені та використовуються для виконання платіжних операцій (у тому числі в платіжній системі) і визначають порядок ініціювання, виконання та завершення платіжних операцій, платіжні інструменти, що використовуються для виконання платіжних операцій, порядок їх емісії та еквайрингу; д) надавачі платіжних послуг, платіжні системи, технологічні оператори платіжних послуг та відносини між ними під час виконання платіжних операцій.
4.	Знайдіть правильне визначення «клірингу»	а) система для виконання платіжних операцій із формальними та стандартизованими домовленостями і загальними правилами щодо процесингу, клірингу та/або виконання розрахунків між учасниками платіжної системи; б) механізм, що включає збирання, сортування, реконсиляцію та проведення взаємозаліку зустрічних вимог учасників платіжної системи, а також обчислення за кожним із них сумарного сальдо за визначений період часу між загальними обсягами вимог та зобов'язань; в) перерахування коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, внесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів; г) єдиний набір правил, стандартів та/або процедур, що розроблені та використовуються для виконання платіжних операцій (у тому числі в платіжній системі) і визначають порядок

		ініціювання, виконання та завершення платіжних операцій, платіжні інструменти, що використовуються для виконання платіжних операцій, порядок їх емісії та еквайрингу; д) надавачі платіжних послуг, платіжні системи, технологічні оператори платіжних послуг та відносини між ними під час виконання платіжних операцій.
5.	Знайдіть правильне визначення «платіжного рахунку»	а) рахунок (уключаючи рахунок із спеціальним режимом використання), що відкривається банком клієнту для зберігання коштів і виконання платіжних операцій відповідно до умов договору та вимог законодавства України; б) рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання коштів, що передаються клієнтом банку на встановлений строк або без зазначення такого строку під визначений процент (дохід) і підлягають поверненню відповідно до умов договору; в) рахунок, що відкривається небанківським надавачем платіжних послуг користувачу на договірній основі виключно для цілей виконання платіжних операцій відповідно до умов договору та вимог законодавства; г) рахунок, що відкривається банком іншому банку, філії іноземного банку в Україні для виконання міжбанківських платіжних операцій; д) рахунок, що відкривається банком небанківському надавачу платіжних послуг, фінансовій установі, що має право на надання платіжних послуг, виключно для цілей забезпечення виконання платіжних операцій його користувачів.
6.	Що таке «схема виконання платіжних операцій»?	а) система для виконання платіжних операцій із формальними та стандартизованими домовленостями і загальними правилами щодо процесингу, клірингу та/або виконання розрахунків між учасниками платіжної системи; б) механізм, що включає збирання, сортування, реконсиляцію та проведення взаємозаліку зустрічних вимог учасників платіжної системи, а також обчислення за кожним із них сумарного сальдо за визначений період часу між загальними обсягами вимог та зобов'язань; в) перерахування коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, внесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів; г) єдиний набір правил, стандартів та/або процедур, що розроблені та використовуються для виконання платіжних операцій (у тому числі в платіжній системі) і визначають порядок

		ініціювання, виконання та завершення платіжних операцій, платіжні інструменти, що використовуються для виконання платіжних операцій, порядок їх емісії та еквайрингу; д) надавачі платіжних послуг, платіжні системи, технологічні оператори платіжних послуг та відносини між ними під час виконання платіжних операцій.
7.	Вкладний рахунок – це	а) рахунок (уключаючи рахунок із спеціальним режимом використання), що відкривається банком клієнту для зберігання коштів і виконання платіжних операцій відповідно до умов договору та вимог законодавства України; б) рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання коштів, що передаються клієнтом банку на встановлений строк або без зазначення такого строку під визначений процент (дохід) і підлягають поверненню відповідно до умов договору; в) рахунок, що відкривається небанківським надавачем платіжних послуг користувачу на договірній основі виключно для цілей виконання платіжних операцій відповідно до умов договору та вимог законодавства; г) рахунок, що відкривається банком іншому банку, філії іноземного банку в Україні для виконання міжбанківських платіжних операцій; д) рахунок, що відкривається банком небанківському надавачу платіжних послуг, фінансовій установі, що має право на надання платіжних послуг, виключно для цілей забезпечення виконання платіжних операцій його користувачів.
8.	Персоналізований засіб, пристрій та/або набір процедур, що відповідають вимогам законодавства та погоджені користувачем і надавачем платіжних послуг для надання платіжної інструкції, називається:	а) платіжна вимога; б) розрахунковий чек; в) платіжний інструмент; г) платіжне доручення; д) правильна відповідь відсутня.
9.	Частина операційного дня банку або іншої установи – учасника платіжної системи, протягом якої приймаються документи на переказ і документи на відкликання, що мають бути оброблені, передані та виконані цим банком протягом цього ж робочого дня, це:	а) операційний час; б) операційний день; в) робочий час; г) робочий день; д) правильна відповідь відсутня.
10.	Знайдіть визначення «поточного рахунку»	а) рахунок (уключаючи рахунок із спеціальним режимом використання), що відкривається банком клієнту для зберігання коштів і виконання платіжних операцій відповідно до умов договору та вимог законодавства України;

		б) рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання коштів, що передаються клієнтом банку на встановлений строк або без зазначення такого строку під визначений процент (дохід) і підлягають поверненню відповідно до умов договору; в) рахунок, що відкривається небанківським надавачем платіжних послуг користувачу на договірній основі виключно для цілей виконання платіжних операцій відповідно до умов договору та вимог законодавства; г) рахунок, що відкривається банком іншому банку, філії іноземного банку в Україні для виконання міжбанківських платіжних операцій; д) рахунок, що відкривається банком небанківському надавачу платіжних послуг, фінансовій установі, що має право на надання платіжних послуг, виключно для цілей забезпечення виконання платіжних операцій його користувачів.
11.	Зазначена платником у розрахунковому документі або в документі на переказ готівки дата, починаючи з якої кошти, переказані платником отримувачу, переходять у власність отримувача:	а) дата валютування; б) дата зарахування; в) дата верифікації; г) дата переказу; д) дата платежу.
12.	Розрахунковий документ, який складається за ініціативою банку для оформлення операцій щодо списання коштів з рахунка платника і внутрішньобанківських операцій відповідно нормативно-правових актів НБУ:	а) платіжне доручення; б) платіжна вимога-доручення; в) акредитив; г) чек; д) меморіальний ордер.
13.	Кому належить виключне право визначення черговості платежів з рахунків юридичних осіб?	А) клієнту банку; б) комерційному банку; в) Національному банку України; г) державі в особі уряду; д) Верховному суду України.
14.	Кореспондентський рахунок – це	а) рахунок (уключаючи рахунок із спеціальним режимом використання), що відкривається банком клієнту для зберігання коштів і виконання платіжних операцій відповідно до умов договору та вимог законодавства України; б) рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання коштів, що передаються клієнтом банку на встановлений строк або без зазначення такого строку під визначений процент (дохід) і підлягають поверненню відповідно до умов договору; в) рахунок, що відкривається небанківським надавачем платіжних послуг користувачу на договірній основі виключно для цілей виконання

		платіжних операцій відповідно до умов договору та вимог законодавства; г) рахунок, що відкривається банком іншому банку, філії іноземного банку в Україні для виконання міжбанківських платіжних операцій; д) рахунок, що відкривається банком небанківському надавачу платіжних послуг, фінансовій установі, що має право на надання платіжних послуг, виключно для цілей забезпечення виконання платіжних операцій його користувачів.
15.	Частина робочого дня банку або іншої установи – учасника платіжної системи, протягом якої приймаються від клієнтів документи на переказ і документи на відкликання та можна, за наявності технічної можливості, здійснити їх обробку, передачу та виконання – це:	а) операційний час; б) операційний день; в) робочий час; г) робочий день; д) правильна відповідь відсутня.
16.	Платіжна інфраструктура – це?	А) система для виконання платіжних операцій із формальними та стандартизованими домовленостями і загальними правилами щодо процесингу, клірингу та/або виконання розрахунків між учасниками платіжної системи; б) механізм, що включає збирання, сортування, реконсиляцію та проведення взаємозаліку зустрічних вимог учасників платіжної системи, а також обчислення за кожним із них сумарного сальдо за визначений період часу між загальними обсягами вимог та зобов'язань; в) перерахування коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, внесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів; г) єдиний набір правил, стандартів та/або процедур, що розроблені та використовуються для виконання платіжних операцій (у тому числі в платіжній системі) і визначають порядок ініціювання, виконання та завершення платіжних операцій, платіжні інструменти, що використовуються для виконання платіжних операцій, порядок їх емісії та еквайрингу; д) надавачі платіжних послуг, платіжні системи, технологічні оператори платіжних послуг та відносини між ними під час виконання платіжних операцій.
17.	Рух певної суми коштів, внаслідок якого з вини банку або іншого суб'єкта переказу відбувається її списання з рахунку неналежного платника та/або зарахування на рахунок неналежного	а) неналежний переказ; б) помилковий переказ; в) несанкціонований переказ; г) всі відповіді правильні; д) правильна відповідь відсутня.

	отримувача чи видача йому цієї суми у готівковій формі – це:	
18.	Рух певної суми коштів, внаслідок якого з вини ініціатора переказу, який не є платником, відбувається її списання з рахунка неналежного платника та/або зарахування на рахунок неналежного отримувача чи видача йому суми переказу в готівковій чи майновій формі – це:	а) неналежний переказ; б) помилковий переказ; в) несанкціонований переказ; г) всі відповіді правильні; д) правильна відповідь відсутня.
19.	Розрахунковий рахунок – це	а) рахунок (уключаючи рахунок із спеціальним режимом використання), що відкривається банком клієнту для зберігання коштів і виконання платіжних операцій відповідно до умов договору та вимог законодавства України; б) рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання коштів, що передаються клієнтом банку на встановлений строк або без зазначення такого строку під визначений процент (дохід) і підлягають поверненню відповідно до умов договору; в) рахунок, що відкривається небанківським надавачем платіжних послуг користувачу на договірній основі виключно для цілей виконання платіжних операцій відповідно до умов договору та вимог законодавства; г) рахунок, що відкривається банком іншому банку, філії іноземного банку в Україні для виконання міжбанківських платіжних операцій; д) рахунок, що відкривається банком небанківському надавачу платіжних послуг, фінансовій установі, що має право на надання платіжних послуг, виключно для цілей забезпечення виконання платіжних операцій його користувачів.
20.	Меморіальний ордер – це	А) розрахунковий документ, який складається за ініціативою банку для оформлення операцій щодо списання коштів з рахунку платника і внутрішньобанківських операцій відповідно до ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та нормативно-правових актів НБУ; Б) засіб певної форми на паперовому, електронному чи іншому виді носія інформації, використання якого ініціює переказ коштів з відповідного рахунку платника; В) розрахунковий документ, який містить доручення платника банку, здійснити переказ визначеної в ньому суми коштів зі свого рахунка на рахунок отримувача; Г) документ на паперовому носії, що містить доручення та/або вимогу про перерахування

		коштів з рахунку платника на рахунок отримувача; Д) всі відповіді правильні.
21	Неналежна платіжна операція – це	а) платіжна операція, внаслідок якої з вини особи, яка не є ініціатором або надавачем платіжних послуг, здійснюється списання коштів з рахунку неналежного платника та/або зарахування коштів на рахунок неналежного отримувача чи видача йому коштів у готівковій формі; б) особа, на рахунок якої без законних підстав зарахована сума платіжної операції або яка отримала суму платіжної операції в готівковій формі; в) особа, з рахунку якої списано кошти без законних підстав (помилково або неправомірно); г) особа, яка не має визначених законом підстав на ініціювання платіжної операції з рахунку платника; д) будь-яке внесення, переказ або зняття коштів незалежно від правовідносин між платником і отримувачем, які є підставою для цього.
22	Знайдіть визначення «неналежного отримувача» –	а) платіжна операція, внаслідок якої з вини особи, яка не є ініціатором або надавачем платіжних послуг, здійснюється списання коштів з рахунку неналежного платника та/або зарахування коштів на рахунок неналежного отримувача чи видача йому коштів у готівковій формі; б) особа, на рахунок якої без законних підстав зарахована сума платіжної операції або яка отримала суму платіжної операції в готівковій формі; в) особа, з рахунку якої списано кошти без законних підстав (помилково або неправомірно); г) особа, яка не має визначених законом підстав на ініціювання платіжної операції з рахунку платника; д) будь-яке внесення, переказ або зняття коштів незалежно від правовідносин між платником і отримувачем, які є підставою для цього.
23	Неналежний платник – це	а) платіжна операція, внаслідок якої з вини особи, яка не є ініціатором або надавачем платіжних послуг, здійснюється списання коштів з рахунку неналежного платника та/або зарахування коштів на рахунок неналежного отримувача чи видача йому коштів у готівковій формі; б) особа, на рахунок якої без законних підстав зарахована сума платіжної операції або яка отримала суму платіжної операції в готівковій формі;

		в) особа, з рахунку якої списано кошти без законних підстав (помилково або неправомірно); г) особа, яка не має визначених законом підстав на ініціювання платіжної операції з рахунку платника; д) будь-яке внесення, переказ або зняття коштів незалежно від правовідносин між платником і отримувачем, які є підставою для цього.
24	Неналежним стягувачем називається	а) платіжна операція, внаслідок якої з вини особи, яка не є ініціатором або надавачем платіжних послуг, здійснюється списання коштів з рахунку неналежного платника та/або зарахування коштів на рахунок неналежного отримувача чи видача йому коштів у готівковій формі; б) особа, на рахунок якої без законних підстав зарахована сума платіжної операції або яка отримала суму платіжної операції в готівковій формі; в) особа, з рахунку якої списано кошти без законних підстав (помилково або неправомірно); г) особа, яка не має визначених законом підстав на ініціювання платіжної операції з рахунку платника; д) будь-яке внесення, переказ або зняття коштів незалежно від правовідносин між платником і отримувачем, які є підставою для цього.
25	Помилковою платіжною операцією вважається:	а) платіжна операція, внаслідок якої з вини особи, яка не є ініціатором або надавачем платіжних послуг, здійснюється списання коштів з рахунку неналежного платника та/або зарахування коштів на рахунок неналежного отримувача чи видача йому коштів у готівковій формі; б) особа, на рахунок якої без законних підстав зарахована сума платіжної операції або яка отримала суму платіжної операції в готівковій формі; в) особа, з рахунку якої списано кошти без законних підстав (помилково або неправомірно); г) особа, яка не має визначених законом підстав на ініціювання платіжної операції з рахунку платника; д) платіжна операція, внаслідок якої з вини надавача платіжних послуг здійснюється списання коштів з рахунку неналежного платника та/або зарахування коштів на рахунок неналежного отримувача чи видача йому коштів у готівковій формі.
26	Знайдіть визначення «кредитового переказу»	а) платіжна послуга, що надається платнику з метою переказу коштів у готівковій чи безготівковій формі отримувачу або надавачу

		платіжних послуг, який діє від імені отримувача, під час якої надавач цієї послуги не використовує відкритий у нього рахунок платника та/або отримувача; б) платіжна операція з рахунку платника на підставі платіжної інструкції, наданої платником або надавачем послуг з ініціювання платіжних операцій, за умови отримання згоди платника на виконання платіжної операції, наданої надавачу платіжних послуг платника; в) платіжна операція, що здійснюється з рахунку платника на підставі наданої отримувачем платіжної інструкції, за умови отримання згоди платника на виконання платіжної операції, наданої ним отримувачу, надавачу платіжних послуг отримувача або платника, або на підставі платіжної інструкції стягувача без отримання згоди платника; г) платіжний інструмент у вигляді сукупності процедур, передбачених нормативно-правовими актами Національного банку України, виконання яких є необхідним для ініціювання кредитового переказу, що використовується для ініціювання платіжної операції кредитового переказу; д) платіжна операція, виконана надавачем платіжних послуг платника на підставі наданої ініціатором платіжної інструкції без отримання згоди платника (крім примусового списання (стягнення) або після відкликання такої згоди.
27	Кредитовий трансфер – це	а) платіжна послуга, що надається платнику з метою переказу коштів у готівковій чи безготівковій формі отримувачу або надавачу платіжних послуг, який діє від імені отримувача, під час якої надавач цієї послуги не використовує відкритий у нього рахунок платника та/або отримувача; б) платіжна операція з рахунку платника на підставі платіжної інструкції, наданої платником або надавачем послуг з ініціювання платіжних операцій, за умови отримання згоди платника на виконання платіжної операції, наданої надавачу платіжних послуг платника; в) платіжна операція, що здійснюється з рахунку платника на підставі наданої отримувачем платіжної інструкції, за умови отримання згоди платника на виконання платіжної операції, наданої ним отримувачу, надавачу платіжних послуг отримувача або платника, або на підставі платіжної інструкції стягувача без отримання згоди платника; г) платіжний інструмент у вигляді сукупності процедур, передбачених нормативно-правовими

		актами НБУ, виконання яких є необхідним для ініціювання кредитового переказу, що використовується для ініціювання платіжної операції кредитового переказу; д) платіжна операція, виконана надавачем платіжних послуг платника на підставі наданої ініціатором платіжної інструкції без отримання згоди платника (крім примусового списання (стягнення) або після відкликання такої згоди.
28	Знайдіть визначення «дебетового переказу»	а) платіжна послуга, що надається платнику з метою переказу коштів у готівковій чи безготівковій формі отримувачу або надавачу платіжних послуг, який діє від імені отримувача, під час якої надавач цієї послуги не використовує відкритий у нього рахунок платника та/або отримувача; б) платіжна операція з рахунку платника на підставі платіжної інструкції, наданої платником або надавачем послуг з ініціювання платіжних операцій, за умови отримання згоди платника на виконання платіжної операції, наданої надавачу платіжних послуг платника; в) платіжна операція, що здійснюється з рахунку платника на підставі наданої отримувачем платіжної інструкції, за умови отримання згоди платника на виконання платіжної операції, наданої ним отримувачу, надавачу платіжних послуг отримувача або платника, або на підставі платіжної інструкції стягувача без отримання згоди платника; г) платіжний інструмент у вигляді сукупності процедур, передбачених нормативно-правовими актами Національного банку України, виконання яких є необхідним для ініціювання кредитового переказу, що використовується для ініціювання платіжної операції кредитового переказу; д) платіжна операція, виконана надавачем платіжних послуг платника на підставі наданої ініціатором платіжної інструкції без отримання згоди платника (крім примусового списання (стягнення) або після відкликання такої згоди.
29	Неакцептована платіжна операція – це	а) платіжна послуга, що надається платнику з метою переказу коштів у готівковій чи безготівковій формі отримувачу або надавачу платіжних послуг, який діє від імені отримувача, під час якої надавач цієї послуги не використовує відкритий у нього рахунок платника та/або отримувача; б) платіжна операція з рахунку платника на підставі платіжної інструкції, наданої платником або надавачем послуг з ініціювання платіжних операцій, за умови отримання згоди платника на

		виконання платіжної операції, наданої надавачу платіжних послуг платника; в) платіжна операція, що здійснюється з рахунку платника на підставі наданої отримувачем платіжної інструкції, за умови отримання згоди платника на виконання платіжної операції, наданої ним отримувачу, надавачу платіжних послуг отримувача або платника, або на підставі платіжної інструкції стягувача без отримання згоди платника; г) платіжний інструмент у вигляді сукупності процедур, передбачених нормативно-правовими актами Національного банку України, виконання яких є необхідним для ініціювання кредитового переказу, що використовується для ініціювання платіжної операції кредитового переказу; д) платіжна операція, виконана надавачем платіжних послуг платника на підставі наданої ініціатором платіжної інструкції без отримання згоди платника (крім примусового списання (стягнення) або після відкликання такої згоди.
30	Надавачі платіжних послуг можуть відкривати рахунки користувачам на основі таких документів:	а) договір банківського рахунку та банківського вкладу; б) договір рахунку умовного зберігання (ескроу), в) договір платіжного рахунку; г) договір про надання платіжних послуг; д) всі відповіді правильні.
31	Банки, їх відокремлені підрозділи, які здійснюють банківську діяльність від імені банку, та філії іноземних банків в Україні мають право відкривати рахунки:	а) поточні; б) вкладні (депозитні); в) розрахункові та платіжні; г) умовного зберігання (ескроу): д) правильна відповідь а), б), г).
32	До платіжних інструментів належать:	а) прямий дебет; б) кредитовий трансфер; в) електронні платіжні засоби; г) всі вище зазначені відповіді правильні; д) правильна відповідь відсутня.
33	Платіжна інструкція має містити інформацію, що дає змогу надавачу платіжних послуг ідентифікувати:	а) особу платника та отримувача за платіжною операцією; б) рахунки платника та отримувача; в) надавачів платіжних послуг платника та отримувача; г) суму платіжної операції; д) всі вище зазначені відповіді правильні.
34	На залишок коштів, що розміщені на платіжному рахунку користувача, нараховуються проценти:	а) відповідно до умов договору; б) відповідно до вимог нормативно-правових актів; в) нарахування процентів за цим видом рахунків не дозволяється; г) всі відповіді правильні; д) правильна відповідь відсутня.

35	Надавач платіжних послуг має право відмовити в прийнятті до виконання платіжної інструкції, якщо:	а) обов'язкові реквізити заповнено з порушенням вимог нормативних актів або, які встановлені правилами платіжної системи; б) немає супровідних документів, надання яких разом із платіжною інструкцією передбачено законодавством України; в) платіжну інструкцію подано до надавача платіжних послуг з порушенням законодавства України або не може бути виконано відповідно до законодавства України; г) всі вище наведені відповіді правильні; д) правильна відповідь відсутня.
36	Ініціатором платіжної операції не може бути:	а) платник (у тому числі через надавача платіжних послуг з ініціювання платіжної операції); б) отримувач, обтяжувач – у випадках, передбачених договором з платником, та в інших випадках, передбачених законодавством; в) стягувач у випадках, передбачених законодавством, або на підставі рішення суду, що набрало законної сили….; г) надавач платіжних послуг; д) правильна відповідь відсутня.
37	Надавач платіжних послуг платника приймає платіжну інструкцію до виконання протягом:	а) 10 календарних днів із дати її складання ініціатором; б) 20 календарних днів із дати її складання ініціатором; в) 30 календарних днів із дати її складання ініціатором; г) 40 календарних днів із дати її складання ініціатором; д) 50 календарних днів із дати її складання ініціатором.
38	Надавач платіжних послуг платника виконує платіжну інструкцію користувача протягом:	а) операційного дня, якщо платіжна інструкція надійшла до нього протягом операційного часу; б) операційного часу, якщо платіжна інструкція надійшла до нього протягом операційного дня; в) або в інший строк, якщо це передбачено умовами договору; г) правильна відповідь а), в); д) правильна відповідь б), в).
39	Надавач платіжних послуг отримувача в разі невідповідності номера рахунку та/або коду отримувача	а) має право зупинити проведення платіжної операції на строк до чотирьох робочих днів для встановлення належного отримувача; б) повинен зупинити проведення платіжної операції на строк до чотирьох робочих днів для встановлення належного отримувача; в) надавач платіжних послуг отримувача має право не уточнювати номера рахунку та/або коду отримувача та повернути кошти надавачу платіжних послуг платника не пізніше наступного робочого;

		г) правильна відповідь а), б); д) правильна відповідь а), в).
40	Платіжна інструкція, оформлена платником в електронній або паперовій формі, повинна містити такі обов'язкові реквізити:	а) дату складання і номер; унікальний ідентифікатор платника або найменування/ПІБ, код платника та номер його рахунку; б) найменування надавача платіжних послуг платника; суму цифрами та словами; в) призначення платежу; підпис(и) платника; г) унікальний ідентифікатор отримувача або найменування/ПІБ, код отримувача та номер його рахунку; г) найменування надавача платіжних послуг отримувача; д) всі зазначені реквізити є обов'язковими.

5.4. Теми рефератів

1. Еволюція системи безготівкових розрахунків підприємств.
2. Акредитив у сучасній практиці господарювання.

5.5. Програмні питання для самостійного вивчення теми

Порядок відкриття клієнтських рахунків комбанками. Порядок ведення клієнтських рахунків комбанками. Порядок закриття клієнтських рахунків комбанками. Принципи та правові засади проведення комбанками безготівкових розрахунків. Вимоги щодо оформлення платіжних інструментів. Порядок розрахунків платіжними дорученнями і вимогами-дорученнями. Порядок розрахунків чеками. Порядок розрахунків акредитивами. Структура та принципи функціонування системи електронних платежів. Організація розрахунків через систему електронних платежів.

5.6. Рекомендована література:

1. Закон України "Про банки та банківську діяльність" від 7 грудня 2000 р. № 2121.

2. Закон України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 року, № 1591-IX.

3. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків України: Затверджена постановою Правління НБУ від 28.08. 2001 р. № 368.

4. Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг. Затверджена постановою Правління НБУ від 29 липня 2022 року № 163.

5. Інструкції про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків. Затверджена постановою Правління НБУ від 29 липня 2022 року № 162.

6.Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.

7. Банківські операції [текст]: навч.посіб. Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П. Владика. Дніпро: Пороги, 2017. 461 с.

8. Петрук О.М. Банківські операції: навч. посібн. / О.М. Петрук, С.З. Мошенський, О.С. Новак. Житомир : ЖДТУ, 2011. 568 с.